

kreekje, deels tussen de vegetatie, leefden Muizenootje, Gray's kustslak en Ruwe alikruik.

De kwelder aan de noordkant van het eiland hebben we niet onderzocht. Op een plek, vlak voor de stuifdijk, zagen we levende Muizenootjes en Gray's kustslakken.

Conclusies

Vergeleken met het onderzoek van 2006 kunnen we het volgende constateren:

- De Nauwe korfslak heeft zich sterk uitgebreid op Rottumerplaat. Er is een grote populatie aanwezig in de aanspoelsellijnen op de stuifdijk aan de zuidzijde van het eiland. De dieren leven hier ook in twee aansluitende, iets hoger gelegen populierenbosjes op de stuifdijk, en zeer algemeen in iets lager gelegen rietveldjes op de overgang van kwelder naar stuifdijk.
- Er zijn twee nieuwe soorten aan de fauna van Rottumerplaat toegevoegd. Van de Dikke korfslak was in 1994 al een huisje gevonden; nu is de soort ook levend aangetoond in de stormvloedlijn. De Grofgeribde grasslak, die we alleen op het meest zuidwestelijke deel nabij het vogelwachtershuis vonden, is geheel nieuw voor het eiland.
- De landslakkenfauna's op de kwelder, in het aanspoelsel en op de stuifdijk komen sterk overeen met die van het onderzoek in 2006.
- Enkele soorten van 2006 hebben we niet gevonden, maar we hebben daar ook niet gericht en lang genoeg naar gezocht

(Kwelderslak *Alderia modesta* en Schorrenslak *Limapontia depressa* van de lage kwelder; Witgerande tuinslak *Cepaea hortensis*, Boerenknoopje *Discus rotundatus* en Kelder-glansslak *Oxychilus cellarius* van de stuifdijk en de omgeving van het vogelwachtershuis).

In ons artikel van 2007 staan de verspreidingskaartjes van alle soorten die in 2006 zijn aangetroffen. Onze waarnemingen van 2015 sluiten hier goed op aan, zij het dat het kaartje van Nauwe korfslak nu aanzienlijk meer stippen zou laten zien.

Dankwoord

We bedanken Staatsbosbeheer voor de verleende onderzoeksvergunning en de logistieke organisatie van ons bezoek aan het eiland. De bemanning van De Harder bedanken we voor de veilige overtocht naar Rottumerplaat. Bart van Tooren hielp ons bij de inventarisatie.

Geraadpleegde bronnen

VAN LEEUWEN, S. J. & W. J. KUIJPER, 2007. De mollusken van Rottumerplaat 2006. Verslag van een inventarisatie in het kader van het Project Habslak en het Atlasproject Nederlandse Mollusken. – Spirula 356: 65-65.

Adressen van de auteurs

w.j.kuijper@gmail.com
sylvia25@versatel.nl

Met Sacculina naar Ameland

Hannco Bakker & Jaap de Boer

Summary

In October 2015 a mollusc inventory was made on several locations in the eastern part of Ameland, one of the Dutch Wadden Islands (province of Friesland). Though the main focus of this visit was on the invertebrate biodiversity in the salt marsh and dunes, the presence of several malacologists made the attention shift towards identifying molluscs, especially in brackish and freshwater pools. In total 19 terrestrial, freshwater and brackish mollusc species were found. On the beach 38 marine species were identified.

Fig. 1. Benedenloop Oerdsloot, bij eb. Foto: J.H. de Boer.

Inleiding

In het weekend van 16-18 oktober 2015 bezochten 13 studenten van Sacculina, de excursiecommissie van de Leidse Biologen Club (LBC), het eiland Ameland. Ze namen deel aan een studieweekend in het kader van de monitoring die al sinds 1987 door de Bodemdalingscommissie Ameland uitgevoerd wordt (Waddenacademie.nl). Het weekendprogramma bestond uit twee stevige excursies op Oost-Ameland en een aantal lezingen door de vijf begeleiders. De auteurs van dit artikel behoorden

Kaart 1. Overzicht Ameland met uitsneden 5 en 6.

Fig. 2. Slakken zoeken op de kwelder (locatie 5). V.l.n.r. Judith Tijm, Valentin Pöchmüller en Hannco Bakker. Foto: J. Marquenie.

respectievelijk tot de eerste en de tweede groep. Door de aanwezigheid van ons beiden én Karel Essink (hij maakte ook deel uit van het team begeleiders) lag er in dit weekend vrij veel nadruk op weekdieren. Daarnaast was er ook ruim aandacht voor ander leven en voor algemene ontwikkelingen van de kwelder en het oostelijke duincomplex (mede in relatie tot de aardgaswinning bij Oost-Ameland). De relatief sterke focus op weekdieren was voor ons aanleiding tot het schrijven van dit artikel.

Excursies

Tijdens de excursies probeerden we samen met de studenten op een aantal locaties zicht te krijgen op de land- en zoetwatermollusken ter plekke (zie de overzichtskaart en de uitsneden). Op zaterdag 17 oktober werd bij laag water de Oerdsloot (locatie 5) bezocht, de meest oostelijke slenk op het Nieuwlandsreid, de grootste kwelder van Ameland. De Oerdsloot is een brede slenk met een flinke getijdenwerking die prachtig door de kwelder meandert (fig. 1). Het Nieuwlandsreid is een goed voorbeeld van een begraasde eilandkwelder. Van zuid naar noord is een mooie zonering aanwezig van de lage naar de hoge kwelder. Daarnaast zijn er goed ontwikkelde microgradiënten aanwezig langs de slenken (Natura 2000-ontwerpbeheerplan Ameland: pp. 112-113). Begrazing wordt van belang geacht voor het behoud en de ontwikkeling van de diverse habitattypen en de vogelbevolking (idem: p. 291). Dergelijke slenken en hun omgeving vormen een goed biotoop voor brakwatersoorten, hoewel begrazing altijd druk legt op de 'malacodiversiteit' (Boesveld, 2013a; Boesveld, 2013b).

Vanwege het opkomende getij zijn we gestart aan de wadkant en landinwaarts gelopen. Op het wad vonden we de voor dit

biotoop gebruikelijke soorten, waaronder veel Wadslakjes *Peringia ulvae*. Leuk was de vondst, ook op het wad, van een levende Oubliehoren *Retusa obtusa*, die we 's middags in het Natuurcentrum onder de stereomicroscoop mooi zagen rondkruipen. In de middenloop van de Oerdsloot (locatie 5B) staken imposante dode Strandgapers *Mya arenaria* uit de steile slenkwand. Vrij ver landinwaarts, nabij de brug over de Oerdsloot, vonden we de eerste levende Muizenootjes *Myosotella myosotis* (fig. 2). In een drassig gebied met riet, tegen de stuifdijk, kropen niet alleen Muizenootjes rond, maar ook grote exemplaren van het Wadslakje.

Karel Essink had dit weekend zijn pijlen gericht op de Brakwaterkokkel *Cerastoderma glaucum*, die hij eerder in dezelfde maand en later dat jaar ook verzamelde op

Kaart 2. Ameland, uitsnede 5.

Fig. 3. Op zoek naar de Brakwaterkokkel *Cerastoderma glaucum* in de middenloop van de Oersloot (locatie 5C). V.l.n.r. Valentin Pöchmüller, Johan Krol (beiden Natuurcentrum Ameland) en Karel Essink. Foto: J.H. de Boer.

Tabel 1. Overzicht locaties Ameland 16-18 oktober 2015.

no.	locatie	X-coördinaten	Y-coördinaten	datum	saliniteit	bijzonderheden
1	Vijver Natuurcentrum Ameland	180,835	607,128	17-10-2015		
2	Dijksloot, net ten W van Reeweg, Buren	182,649	605,848	17-10-2015		
3	Duinen ter hoogte van paal 19					
	A rondom natuurontwikkelingsplas	187,21	608,51	18-10-2015		
	B zuidzijde stuifdijk	187,245	608,375	17-10-2015		
4	Plasje ter hoogte van paal 21 (Spijkerpad)	188,246	608,639	18-10-2015	3.0	
5	Oerdsloot					
	A monding	188,21	607,25	17-10-2015		
	B middenloop	187,98	607,61	17-10-2015		
	C middenloop	187,59	607,79	17-10-2015		
	D bovenloop bij brug	187,45	607,96	17-10-2015		
	E bovenloop	187,10	608,21	17-10-2015		
	F rietveld	187,17	608,33	17-10-2015		
6	NO van Oerderduinen, rond NAM-locatie					
	A eerste plasje	190,018	608,811	18-10-2015		geen vondsten
	B tweede plasje	190,275	608,908	18-10-2015		geen vondsten
	C derde plasje met <i>Palaemonetes varians</i>	190,272	608,582	18-10-2015	16.0	
	D duintjes	190,594	608,746	18-10-2015		
	E bij NAM-boorlocatie	190,5	608,8	18-10-2015		
7	Strand tussen paal 21.5 en paal 23	189-190	609	18-10-2015		
8	Strand tussen paal 21.5 en paal 23	189-190	609	30-3-2014		

Fig. 4. In duingebieden, ook in het Oerduincomplex (locatie 6), zijn de Zwartgerande tuinslakken *Cepaea nemoralis* lichter van kleur ('duinkleuren'), waarschijnlijk een aanpassing aan warme omstandigheden in dit open terrein. Een lichte kleur biedt dan vermoedelijk voordeel. Foto J.H. de Boer.

Schiermonnikoog (Essink, 2015b, 2016). In de Oerdsloot nam hij op verscheidene plaatsen monsters (fig. 3), met als resultaat drie eerstejaars brakwaterkokkeltjes (locaties 5C-E). De soort was nog niet bekend van Ameland. Deze vondst beschreef hij in een artikel in Zoekbeeld (Essink, 2015a).

Na de excursie op de kwelder bemonsterden we als duo nog de

Fig. 5. Het strand ter hoogte van de Oerderduinen (locatie 7) met veel aangespoelde schelpen van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus*. Foto: J.H. de Boer.

dijksloot net ten westen van de Reeweg bij Buren (locatie 2) en de vijver van het Natuurcentrum Ameland (locatie 1).

Op zondag 18 oktober bezochten we eerst een aantal natte plekken ten noorden van de stuifdijk langs het Nieuwlandsreid (locaties 3 en 4) en rond de NAM-boorlocatie (ten noordoosten van de Oerderduinen) (locaties 6-8). Ten noorden van de

Tabel 2. Soortenlijst Ameland 16-18 oktober 2015. (L. = levend, D. = dood, F. = fossiel)

Zoet water / Brak water	L.	D.	F.			
Bithyniidae – <i>Bithynia tentaculata</i>	2			Buccinidae – <i>Buccinum undatum</i> Linnaeus, 1758	8	7
Hydrobiidae – <i>Potamopyrgus antipodarum</i> (Gray, 1843)	4			Pyramidellidae – <i>Turbonilla lactea</i> (Linnaeus, 1758)		7
Lymnaeidae – <i>Lymnaea stagnalis</i> (Linnaeus, 1758)		4		Retusidae – <i>Retusa obtusa</i> (Montagu, 1803)	5A	7
Lymnaeidae – <i>Radix balthica</i> (Linnaeus, 1758)		4		Mytilidae – <i>Modiolus modiolus</i> (Linnaeus, 1758)		8
Lymnaeidae – <i>Radix auricularia</i> (Linnaeus, 1758)		3A		Mytilidae – <i>Mytilus edulis</i> Linnaeus, 1758		5A, 7, 8
Lymnaeidae – <i>Stagnicola palustris</i> (Müller, 1774)		4		Ostreidae – <i>Crassostrea gigas</i> (Thunberg, 1793)		5A, 7, 8
Planorbidae – <i>Gyraulus albus</i> (Müller, 1774)	1			Ostreidae – <i>Ostrea edulis</i> Linnaeus, 1758		7
Planorbidae – <i>Gyraulus laevis</i> (Alder, 1838)		4		Montacutidae – <i>Kurtiella bidentata</i> (Montagu, 1803)		7
Ellobiidae – <i>Myosotella myosotis</i> (Draparnaud, 1801)	5C, 5F	6C		Montacutidae – <i>Tellimya ferruginosa</i> (Montagu, 1808)		7
Sphaeriidae – <i>Musculium lacustre</i> (Müller, 1774)	2			Cardiidae – <i>Cerastoderma edule</i> (Linnaeus, 1758)		5A, 7
				Cardiidae – <i>Cerastoderma glaucum</i> (Poiret, 1789)	5C-E	
Land				Cardiidae – <i>Laevicardium crassum</i> (Gmelin, 1791)		7
Succineidae – <i>Succinea putris</i> (Linnaeus, 1758)		3A		Mactridae – <i>Lutraria lutraria</i> (Linnaeus, 1758)		7
Pupillidae – <i>Pupilla muscorum</i> (Linnaeus, 1758)		3B		Mactridae – <i>Mactra stultorum</i> (Linnaeus, 1758)		7, 8
Oxychilidae – <i>Oxychilus cellarius</i> (Müller, 1774)	3A	3A		Mactridae – <i>Spisula solida</i> (Linnaeus, 1758)		7
Vitrinidae – <i>Vittrina pellucida</i> (Müller, 1774)	6D			Mactridae – <i>Spisula subtruncata</i> (da Costa, 1778)		7
Agriolimacidae – <i>Deroceera reticulatum</i> (Müller, 1774)		3A		Pharidae – <i>Ensis directus</i> (Conrad, 1843)		5A, 7, 8
Arionidae – <i>Arion rufus</i> (Linnaeus, 1758)	1			Pharidae – <i>Ensis siliqua</i> (Linnaeus, 1758)		7, 8
Hygromiidae – <i>Candidula intersepta</i> (Poiret, 1801)	pm	pm		Tellinidae – <i>Macoma balthica</i> (Linnaeus, 1758)	5A, 5D, 5E	5A, 7
Hygromiidae – <i>Ceruellia cispalina</i> (Rossmässler, 1837)	3A, 6D	3B, 6E		Tellinidae – <i>Tellina fabula</i> Gmelin, 1791		8
Helicidae – <i>Cepaea nemoralis</i> (Linnaeus, 1758)		3A, 3B, 6		Tellinidae – <i>Tellina tenuis</i> da Costa, 1778		8
Helicidae – <i>Cornu aspersum</i> (Müller, 1774)		6E		Donacidae – <i>Donax vittatus</i> (da Costa, 1778)		7
Marien				Semelidae – <i>Abra alba</i> (Wood, 1802)		7
Littorinidae – <i>Littorina littorea</i> (Linnaeus, 1758)	5A	8		Semelidae – <i>Scrobicularia plana</i> (da Costa, 1778)		5A, 8
Littorinidae – <i>Littorina saxatilis</i> (Olivieri, 1792)	5A	3A, 7		Veneridae – <i>Chamelea striatula</i> (da Costa, 1778)		7
Hydrobiidae – <i>Peringia ulvae</i> (Pennant, 1777)	5A-C, 5F	3A, 4, 7		Veneridae – <i>Pollitapes cf. a. senescens</i> (Cocconi)		7
Calyptraeidae – <i>Crepidula fornicata</i> (Linnaeus, 1758)		5A, 5D		Arcticidae – <i>Arctica islandica</i> (Linnaeus, 1767)		7
Naticidae – <i>Euspira catena</i> (da Costa, 1778)		8		Myidae – <i>Mya arenaria</i> (Linnaeus, 1758)		5A-B, 7, 8
Naticidae – <i>Euspira nitida</i> (Donovan, 1804)		7		Pholadidae – <i>Barnea candida</i> (Linnaeus, 1758)		7
Epitoniidae – <i>Epitonium clathrus</i> (Linnaeus, 1758)		7		Pholadidae – <i>Zirfaea crispata</i> (Linnaeus, 1767)		7
				Sepiidae – <i>Sepia officinalis</i> Linnaeus, 1758		7

Kaart 3. Ameland, uitsnede 6.

stuifdijk is bij paal 19-20 in 2005 een gebied afgeplagd, op een aantal plaatsen zo diep dat er plasjes ontstaan. Doordat aan de oostzijde een hoogwatertoeegang gemaakt is voor de zee loopt de achterliggende vallei bij extreem hoog water vol. Dit gebeurt zeer onregelmatig, waardoor er geen sprake is van een mooie zoet-zout-gradiënt (Natura 2000-ontwerpbeheerplan Ameland: p. 134). Van een echte brakke fauna was dan ook geen sprake. Het plasje ter hoogte van paal 19.6 (locatie 3A) bevatte geen levende mollusken; alleen dode, waarschijnlijk ingespoelde Wadslakjes. Wel werden daar en aan de andere kant van de stuifdijk (locatie 3B) een paar soorten landslakken verzameld. Bij een bruggetje in het Spijkerpad (paal 20.6) (locatie 4) verzamelden we lege huisjes van drie soorten poelslakken en een dood exemplaar van de Gladde schijfhoren *Gyraulus laevis*. We vermoeden dat deze Rode lijst soort in de buurt ook levend te vinden moet zijn; de Gladde schijfhoren is regelmatig aangetoond op Ameland (Van Leeuwen, 2003). De enige levende slakkensoort die we in het water vonden was Jenkins' waterhoren *Potamopyrgus antipodarum*. De saliniteit bedroeg hier ten tijde van de excursie 3,0 (vrijwel zoet water). Volgens Johan Krol is de vallei op 11 januari 2015 volgelopen met zeewater, wat een saliniteit van 23,6 gaf bij de brug. In de zomer is het gebied blijkbaar weer sterk verzoet. Door de afwisselingen van zoet en zout en van nat en droog zal hier geen stabiele brakwaterfauna kunnen ontstaan: daarvoor is de dynamiek te groot. De dode poelslakken getuigen van een eerdere zoete periode, aangezien er nu geen levende dieren werden aangetroffen.

In de plasjes rond de NAM-boorlocatie (locatie 6A-C) vonden we geen mollusken, maar in dit gebied werden wel landslakken verzameld. In de duinen kwamen veel Zwartgerande tuinslakken *Cepaea nemoralis* voor in 'duinkleuren' (fig. 4). Ook in dit gebied werden, net als in de duinen rond paal 19, duin-/grasslakken verzameld. Vanwege de variabiliteit van het weinige materiaal bleek het lastig dit materiaal op soortniveau te determineren.

De tocht terug over het strand (fig. 5) werd benut voor het zoeken naar mariene mollusken en het verzamelen van gruis voor thuis. Op het strand overheerste de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* zoals gebruikelijk het beeld. Het gruis bleek tamelijk arm aan soorten. De leukste gruisvondst was een Melkwit priemhorentje *Turbonilla lactea*. In totaal werden 38 soorten mariene mollusken genoteerd.

De geplande inventarisatie van plasjes in het Oerderduinen-complex werd vanwege tijdgebrek geschrapt. De Grote Plas in dit oude en relatief ongestoorde duingebied kent een relatief rijke zoetwatermolluskenfauna (Van Leeuwen, 2003). Vanwege plannen voor 'natuurherstel' in dit gebied (het creëren van witte en grijze duinen door plaggen en begrazen) (Natura

2000-ontwerpbeheerplan Ameland: pp. 292-294) lijkt het zinnig om op korte termijn dit gebied nog eens opnieuw te inventariseren. De herstelplannen kunnen op een aantal punten positief uitwerken, maar voor mollusken zijn de effecten meestal negatief (Boesveld, 2013b). Als de huidige fauna bekend is kan het effect van de ingrepen later geëvalueerd worden.

In tabel 1 zijn de gevonden soorten weergegeven, incl. een aantal strandvondsten die de eerste auteur een jaar eerder deed tijdens een vergelijkbaar weekend.

Discussie

Wat betreft de land- en zoetwatermollusken is Ameland tussen 2000 en 2002 goed onderzocht door Sylvia van Leeuwen, vanuit haar rol als coördinator Wadden van het Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM). Alle kilometerhokken op het eiland zijn door haar bemonsterd. In twee overzichtsartikelen (Van Leeuwen, 2003; Van Leeuwen & Van Tooren, 2003) noemt ze in totaal 30 soorten zoetwatermollusken en 37 soorten landslakken (waarvan twee onzeker) voor het eiland. Eén landslak kwam vroeger op Ameland voor in pioniervegetaties in kalkrijke duinvalleien maar die is inmiddels uitgestorven: de Rode barnsteenslak *Quickella arenaria*. Een melding van de Draaikolk-schijfhoren *Anisus vortex* van Ameland berust waarschijnlijk op een foutieve determinatie.

Tijdens een excursie in 2005 werden nog eens vier soorten gevonden die nieuw waren voor Ameland (Van Leeuwen, 2006). Analyse van de website van waarneming.nl leert dat er sinds de artikelen uit 2003 daarnaast nog zeker vier andere soorten als nieuw gemeld zijn voor Ameland, waaronder – zoals al voorspeld door Sylvia van Leeuwen (Van Leeuwen, 2003) – de Posthorenslak *Planorbarius corneus*.

Inclusief de Brakwaterkokkel, die nieuw is voor Ameland, komt het totaal aan land- en zoetwatermollusken dat in recente tijden op Ameland levend is aangetroffen daarmee op 73 tot 75!

NMV-excursie naar Ameland in 2016

De excursiecommissie van de NMV organiseert op 3 en 4 september 2016 weer een excursie naar Ameland. De excursie krijgt een gemengd karakter, met enerzijds land- en zoetwaterexcursies en anderzijds een strand/wad-programma. We kunnen dan gericht kijken naar de aan- of afwezigheid van bepaalde soorten (zoals de Opgezwollen brakwaterhoren *Ecrobia ventrosa*) en de verspreiding van bijvoorbeeld duinen grasslakken. Ook willen we het Oerduincomplex opnieuw inventariseren. Wie belangstelling heeft om mee te gaan kan zich melden bij Jaap de Boer.

Dankwoord

We bedanken Edi Gittenberger, Bert Jansen en Henk-Jan Kwant voor de controle van enkele determinaties. Sylvia van Leeuwen heeft vanuit haar grote kennis van de malacofauna van Ameland meegelezen en tips gegeven, waarvoor dank. Tenslotte bedanken we Joop Marquenie (NAM), Johan Krol (Natuurcentrum Ameland) en Karel Essink voor hun inhoudelijke en organisatorische input en voor het mogelijk maken van het weekend.

Geraadpleegde bronnen

BOESVELD, A., 2013a. Onderzoek naar het huidige voorkomen van de Nauwe korfslak *Vertigo angustior* in het N2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen in het kader van de geplande lightrailverbinding. – Stichting ANEMOON,

Bennebroek

- BOESVELD, A., 2013b. Onderzoek naar de gevolgen van oude beheermaatregelen en herstellingrepen voor Nauwe korfslak in Meijndel & Berkheide en de bescherming van leefgebieden. – Stichting ANEMOON, Lisse.
- DE BRUYNE, R.H., S.J. VAN LEEUWEN, A.W. GMELIG MEYLING & R. DAAN (Red.), 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied. Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). – Uitgeverij Tirion, Utrecht en Stichting ANEMOON, Lisse.
- DE BRUYNE, R.H., F.H. PERK, H. DEKKER & I. VAN LENTE, 2015. Pluimdragers en slijkgapers: Nederlandse namen voor onze weekdieren. Herziene systematische naamlijst met etymologie. – NMV en Stichting ANEMOON, Leiden/Lisse.
- ESSINK, K., 2015a. De Brakwaterkokkel *Cerastoderma glaucum* (Bruguière, 1789) op Schiermonnikoog in 2015. – Spirula 405: 14-17.
- ESSINK, K., 2015b. Brakwaterkoks, nieuw voor Ameland. – Zoekbeeld, Nieuwsbrief van Stichting ANEMOON 5(2): 11-12.
- ESSINK, K., 2016. De Brakwaterkokkel *Cerastoderma glaucum* op Schiermonnikoog - een nieuwe vondst. – Spirula 406: 32-33.
- JANSEN, E.A., 2015. Veldgids slakken en mossels - land en zoetwater. – KNNV Uitgeverij, Zeist.
- VAN LEEUWEN, S.J., 2003. Inventarisatie van land- en zoetwatermollusken op Ameland. – De Kreukel 39 (3): 45-54.
- VAN LEEUWEN, S.J., 2006. Verslag van de excursie naar Ameland op 12 en 13 november 2005. – Spirula 348: 3-6.
- VAN LEEUWEN, S.J. & B. VAN TOOREN, 2003. Veranderingen in voorkomen van land- en zoetwatermollusken op Ameland. – De Levende Natuur 104 (2): 54-57.
- NATURA 2000-ontwerpbeheerplan Ameland (5), Concept-ontwerpbeheerplan periode 2015-2022. – Ministerie van Economische Zaken/Directie Natuur & Biodiversiteit, 2015.
- WAARNEMING.NL, 2015: <http://www.waarneming.nl> (geraadpleegd op 27-12-2015)
- WADDENACADEMIE.NL, 2016. <http://www.waddenacademie.nl/themas/geowetenschap/audit-monitoring-bodemdaling-ameland/>

Adressen van de auteurs

Hannco Bakker: hanncobakker@hotmail.com

Jaap de Boer: j.h.de.boer@kpnmail.nl

Verslag van de excursie naar het eiland Tiengemeten in het Haringvliet op 9 mei 2015

Fig. 1. Inham van het Haringvliet. Foto: Gab Mulder.

Anthonie D.P. van Peursen

Report on an excursion to the island Tiengemeten in the Haringvliet, May 9, 2015

Summary

On May 9, 2015 13 individuals took part in an excursion on Tiengemeten, an island in the Haringvliet, province of Zuid-Holland. The island is managed by Natuurmonumenten, a Dutch organization for nature conservation. In all, 31 species of mollusks were found. Unfortunately no suitable biotope for the species *Mercuria anatina* (Poiret, 1801) was found, due to the fact that the water transition (an overflow) was closed because of the fight against the invasive freshwater plant *Ludwigia peploides*. Because more than half of the participants also appeared to be very interested in birds, by exception a table is included listing birds observed and/or heard.